

Sabina Kubiciel-Lodzińska*, Katarzyna Kownacka**

Migranci wojenni z Ukrainy. Opinie Polaków na temat ich pobytu oraz zakresu udzielanej im pomocy***

War migrants from Ukraine.
Poles' opinions on their stay and the extent of assistance

Słowa kluczowe: migranci wojenni, migranci przymusowi, uchodźcy, badania opinii, Ukraina

Keywords: war migrants, forced migrants, refugees, opinion polls, Ukraine

Abstrakt: W artykule omówiono wyniki czterech edycji badania opinii przeprowadzonego wśród Polaków, które dotyczyło przyjmowania migrantów wojennych z Ukrainy oraz odnosiło się do zaangażowania się w pomoc dla nich. Zostało zrealizowane na panelu badawczym w dniach: 24.02.2022 (N = 1000), 4.03.2022 (N = 1653), 24.05.2022 (N = 1783) oraz 21.10.2022 (N = 1774). Badanie pokazało m.in., że poziom akceptacji Polaków dla przyjmowania osób uciekających przed wojną był wysoki, bo oscylował w granicach 70%, a nawet 80%. Od początku wojny zmieniła się także gotowość Polaków do niesienia pomocy Ukraińcom, a także nasze postrzeganie migrantów przymusowych na rynku pracy i w społeczeństwie. Polacy wykazali się dużą otwartością, co potwierdziły badania. W sposób finansowy, rzeczowy lub poprzez własne zaangażowanie wsparli tych, którzy szukali schronienia w związku z wojną. Jednak sondaż pokazał też obawy Polaków związane z obecnością migrantów przymusowych.

* ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5465-6967>, dr, Wydział Ekonomii i Zarządzania, Politechnika Opolska. E-mail: s.kubiciel-lodzinska@po.edu.pl

** ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8678-0172>, dr, Wydział Nauk o Polityce i Komunikacji Społecznej, Uniwersytet Opolski. E-mail: katarzyna.kownacka@uni.opole.pl

*** Badania pn. „W obliczu agresji” zostały zrealizowane przez spółkę badawczą Openfield.

Abstract: *This article discusses the results of four editions of an opinion poll conducted among Poles that dealt with the reception of war migrants from Ukraine and referred to involvement in helping them. It was conducted on a survey panel on: 24.02.2022 (N = 1000), 4.03.2022 (N = 1653), 24.05.2022 (N = 1783), and 21.10.2022 (N = 1774). It showed, among other things, that the level of acceptance of Poles for reception people fleeing the war was high, as it oscillated between 70% and even 80%. Poles' willingness to help Ukrainians has also been changing since the beginning of the war, as well as the perception of forced migrants in the labour market and in society. Poles showed a high degree of openness, as confirmed by research. They supported, financially, in kind, or through their own involvement, those who sought refuge due to the war. However, the survey also showed Poles' concerns about the presence of forced migrants.*

Wprowadzenie

Inwazja Rosji na Ukrainę, która rozpoczęła się 24 lutego 2022 r. spowodowała, że Polska w bardzo krótkim czasie potwierdziła swój status kraju imigracyjnego¹, a dodatkowo stała się państwem przyjmującym osoby uciekające przed wojną. To zupełnie nowa perspektywa, której do tej pory, jako społeczeństwo, nie znaliśmy. Owszem, od szeregu lat do Polski przybywali imigranci, ale byli to głównie migranci ekonomiczni, a więc ich pobyt miał zupełnie inny charakter. Przed wybuchem wojny w Ukrainie w Polsce przebywało około 2 mln cudzoziemców, w tym większość, bo według szacunków 1,35 mln, stanowiły osoby z Ukrainy. Byli to głównie aktywni zawodowo mężczyźni².

Konflikt zbrojny w Ukrainie i związany z nim napływ migrantów przymusowych³ postawiły nowe wyzwania przed społeczeństwem. Po pierwsze, Polska niemalże z dnia na dzień stała się państwem, w którym schronienie, wg rejestru PESEL otrzymało ponad 1,4 mln osób uciekających przed wojną⁴.

¹ W 2021 r. w Unii Europejskiej wydano prawie 3 mln zezwoleń na pobyt dla obywateli państw trzecich, około 30% przeznaczonych było dla Ukraińców. Polska była na pierwszym miejscu, jeśli chodzi o liczbę wydanych dokumentów ze względu na podjęcie pracy przez migrantów. W 2021 r. wydano ich ponad 790 tys. co stanowiło 27% wszystkich wydanych w tym okresie w UE, więcej: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/ddn-20220809-2> (5.12.2022).

² M. Duszczyk, P. Kaczmarczyk, *War and migration: the recent influx from Ukraine into Poland and possible scenarios for the future*, CMR Spotlight 2022, 4(39), s. 3.

³ W artykule pojęcia migrant przymusowy i migrant wojenny stosowane będą zamiennie. W dyskursie medialnym migranci wojenni z Ukrainy są też określani jako uchodźcy, chociaż formalnie w Polsce większość takiego statusu nie ma.

⁴ Liczba wniosków o nadanie statusu UKR w związku z konfliktem w Ukrainie, więcej www.dane.gov.pl. Według danych z końca listopada 2022 r. liczba ta zmniejszyła się do około 1 mln, po wyrejestrowaniu osób, które wróciły do Ukrainy.

Po roku 2000, w związku z tzw. wojnami czeczeńskimi, Polska przyjęła kilkadziesiąt tysięcy uchodźców z Czeczenii. W 2021 r. złożono ok. 7,7 tys. wniosków o ochronę międzynarodową, najwięcej, bo prawie 2,3 tys., od obywateli Białorusi i 1,8 tys. od obywateli Afganistanu⁵. Skala napływu była więc dotychczas nieporównywalnie mniejsza.

Drugim czynnikiem, który sprawił, że mamy do czynienia z sytuacją bez precedensu, jest postawa społeczeństwa. Polacy niezwykle aktywnie włączyli się w pomoc Ukraińcom uciekającym przed wojną – zarówno finansowo, świadcząc pomoc rzeczową w formie darów oraz udostępniając swoje domy i mieszkania, aby uchodźcy mieli, gdzie mieszkać⁶. Liczny napływ osób, które musiały opuścić swój kraj w związku z konfliktem zbrojnym spowodował, że w bardzo krótkim czasie migranci przymusowi z Ukrainy stali się częścią społeczeństwa korzystającą ze szkół, przedszkoli, opieki zdrowotnej, opieki socjalnej, urzędów oraz dzięki liberalizacji przepisów otrzymali możliwość niemalże swobodnego podejmowania pracy. Większość Polaków poparła wprowadzenie przepisów ułatwiających migrantom wojennym pobyt i pracę w Polsce⁷.

Jednak, tak duży napływ obcokrajowców w krótkim czasie, nie mógł nie mieć wpływu na ich postrzeganie przez Polaków. Ta zupełnie nowa sytuacja – pojawienie się ponad milionowej grupy migrantów wojennych (uchodźców) – rodzi zupełnie nowe wyzwania społeczno-polityczne. Jak pokazują badania zrealizowane np. w Wielkiej Brytanii uchodźcy często spotykają się z niechęcią, a nawet wrogością społeczności przyjmującej⁸. Może być to spowodowane różnymi czynnikami, m.in. poczuciem zagrożenia pozycji społecznej grupy dominującej przez uchodźców, postrzeganiem wrogięgo nastawienia wobec uchodźców jako dopuszczalnego czy też brakiem empatii wobec uchodźców⁹. Może wynikać także z posiadania nieprawdziwych, negatywnych informacji o osobach szukających schronienia (tzw. *false beliefs*), co także wpływa na niepozytywne postawy wobec nich¹⁰. Wyniki Europejskiego

⁵ *Ochrona międzynarodowa w 2021 r.*, Urząd ds. Cudzoziemców, <https://www.gov.pl/web/udsc/ochrona-miedzynarodowa-w-2021-r> (2.12.2022).

⁶ Ł. Baszczak, A. Kielczewska, P. Kukułowicz, A. Wincewicz, R. Zyzik, *Pomoc polskiego społeczeństwa dla uchodźców z Ukrainy*, Polski Instytut Ekonomiczny, Warszawa 2022.

⁷ R. Staniszewski, *Public perception of refugees from Ukraine, migrants and actions taken by the government of Mateusz Morawiecki*, 10.13140/RG.2.2.15314.63689.

⁸ N. Lynn, S. Lea, *A phantom menace and the new Apartheid: the social construction of asylum-seekers in the United Kingdom*, «Discourse & Society» 2003, no. 14(4), s. 425–452.

⁹ L. Hartley, A. Pedersen, *Asylum seekers: How attributions and emotion affect Australians' views on mandatory detention of "the other"*, «Australian Journal of Psychology» 2007, no. 59(3), s. 119–131.

¹⁰ A. Pedersen, S. Watt, S. Hanser, *The role of false beliefs in the community's and the federal government's attitudes toward Australian asylum seekers*, «Australian Journal of Social Issues» 2006, no. 41(1), s. 105–124.

Sondażu Społecznego, dotyczące m.in. postaw wobec migrantów, przeprowadzonego w 22 krajach na przełomie 2014 i 2015 r. wskazywały, że respondenci w państwach europejskich demonstrowali bardziej otwarte postawy wobec imigrantów z państw europejskich niż wobec imigrantów z państw pozaeuropejskich. Deklarowane postawy wobec imigrantów tej samej rasy lub grupy etnicznej były bardziej przychylne niż postawy wobec imigrantów innej rasy lub grupy etnicznej. Polska była w tym badaniu w czołówce tych państw, w których respondenci deklarowali otwartość wobec uchodźców¹¹.

Celem badań omówionych w artykule było m.in. wskazanie zmian lub braku zmian, jakie nastąpiły w opiniach Polaków wobec przyjmowania migrantów przymusowych z Ukrainy oraz niesienia im pomocy pomiędzy pierwszym dniem agresji, tj. 24.02.2022, a październikiem 2022. Badania miały odpowiedzieć na następujące pytania:

1. Czy w czasie trwania konfliktu zbrojnego w Ukrainie zmieniają się opinie Polaków wobec przyjmowania migrantów przymusowych z tego kraju?
2. Czy występują różnice regionalne w opiniach dotyczących przyjmowania migrantów przymusowych z Ukrainy?
3. Czy w związku z napływem migrantów przymusowych z Ukrainy w polskim społeczeństwie pojawiają się obawy?

Analizy opierają się na wynikach czterech edycji ogólnopolskiego badania pn. „W obliczu agresji”, które zrealizowane zostało w dniach: 24.02.2022 (N = 1000), 4.03.2022 (N = 1653), 24.05.2022 (N = 1783) oraz 21.10.2022 (N = 1774). Badania zostały przeprowadzone na panelu badawczym i mają charakter badań trackingowych.

Nową perspektywą, uwzględnioną w omawianych badaniach, jest pokazanie postaw mieszkańców Polski w podziale na województwa. W przypadku badań opinii o charakterze ogólnopolskim, odnoszących się do kwestii obecności migrantów przymusowych z Ukrainy w Polsce, ten aspekt według wiedzy autorek nie był do tej pory analizowany¹². Ponadto, artykuł poszerza wiedzę o obawach, ale także nadziejach, jakie Polacy mają w związku z napływem i obecnością uchodźców przed wojną Ukraińców w Polsce.

Artykuł rozpoczęto od omówienia wybranych badań odnoszących się do opinii Polaków wobec przyjmowania uchodźców w ogóle, nie tylko pochodzących z Ukrainy, które zostały zrealizowane przez CBOS pomiędzy latami 90.

¹¹ K. Andrejuk, *Postawy wobec imigrantów w świetle wyników Europejskiego Sondażu Społecznego 2014–2015. Polska na tle Europy*, Working paper, 2, Warszawa 2015, s. 21–22.

¹² W ujęciu regionalnym analizowano postawy wobec cudzoziemców w ogóle, a nie wobec uchodźców. Takie badanie zrealizowano np. w województwie opolskim: B. Solga, S. Kubiciel-Lodzińska, J. Maj, *Raport z realizacji badania pn. Postawy mieszkańców województwa opolskiego wobec cudzoziemców*, Opole 2021.

a rokiem 2022. Następnie przedstawiono sposób realizacji badania i scharakteryzowano respondentów. W dalszej części omówiono wybrane wyniki oraz przedstawiono wnioski. Zakończono podsumowaniem zawierającym ograniczenia zrealizowanych badań oraz kierunki dalszych analiz.

Wybrane badania opinii społecznej wobec obecności uchodźców w Polsce

Pierwsze badania, dotyczące postaw Polaków wobec osób poszukujących w naszym kraju schronienia przed wojną i prześladowaniami, były prowadzone przez Centrum Badania Opinii Społecznej (CBOS) już na początku okresu transformacyjnego. Dotyczyły one stosunku Polaków do obywateli krajów dawnego ZSRR, Jugosławii i Rumunii. Wynikało z nich, iż ponad połowa Polaków (55%) akceptowała czasowe przyjęcie uchodźców, 34% opowiadało się za odsyłaniem uchodźców do innych państw, miejsca ich pochodzenia lub deklarowało obojętność wobec nich. Pobyt stały byłoby w stanie zaakceptować wówczas jedynie 3% ankietowanych¹³. W kolejnych latach stosunek ten uległ zasadniczej zmianie – coraz większy odsetek badanych opowiadał się za odsyłaniem uchodźców do państw, z których przyjechali. Najwięcej osób opowiadających się za odsyłaniem uchodźców do krajów ich pochodzenia – aż 49% – było w 1996 r. W 2000 r. odsetek badanych, którzy popierali odsyłanie uchodźców do krajów pochodzenia, wyniósł 25% i był niższy niż odsetek akceptujących pozostawienie tych osób w Polsce na dłuższy czas (wyniósł on 36%). Z kolei w 2008 r. otwartość wobec uchodźców, wyrażająca się przyzwoleniem na ich osiedlanie się w naszym kraju na stałe, była już na wysokim poziomie, bo wyniosła 67%¹⁴. Opinie Polaków o uchodźcach pochodziły nie z ich osobistych doświadczeń, a raczej stereotypowego postrzegania, natomiast zakres pomocy, jaką ankietowani wskazywali jako najodpowiedniejszą, najczęściej dotyczył zapewnienia im pobytu w ośrodkach pomocy dla uchodźców, a nie np. zapewnienia świadczeń dotyczących edukacji czy zatrudnienia.

Wyraźną cezurą dla opinii wobec uchodźców był rok 2015. Choć tzw. „kryzys migracyjny” nie dotknął Polski bezpośrednio, to wywołał powszechną debatę o migracji i polityce integracyjnej w Europie. Spowodowany był masowym napływem imigrantów z Syrii i krajów sąsiadujących z tym państwem, a także

¹³ K. Głowiak, *Stosunek Polaków do przyjmowania uchodźców przed i w warunkach europejskiego kryzysu migracyjnego*, «Historia i Polityka» 2021, nr 35(42), s. 150.

¹⁴ Tamże, s. 151.

z krajów Azji (Afganistan), Afryki (Erytrea) i Bałkanów (Kosowo)¹⁵. Skutkiem tych wydarzeń był dość gwałtowny, bo widoczny na przestrzeni kilku miesięcy i dość wysoki – o ok. 30% – spadek gotowości do przyjmowania i udzielania pomocy uchodźcom. Te postawy nie miały nic wspólnego z rzeczywistym napływem uchodźców do Polski, a raczej ze społecznym odbiorem „kryzysu migracyjnego” obserwowanego wówczas w Europie¹⁶.

Sondaż CBOS pt. „Polacy wobec problemu uchodźstwa” przeprowadzono w maju 2015 r., w związku z dyskusją dotyczącą propozycji Komisji Europejskiej w sprawie przyjęcia przez Polskę grupy 2,5 tys. uchodźców z krajów Europy¹⁷. W tym badaniu 14% ankietowanych opowiedziało się za tym, by przyjąć uchodźców w Polsce i pozwolić im się osiedlić w naszym kraju. Aż 58% badanych było za tym, by przyjmować ich do czasu, aż będą mogli wrócić do kraju swojego pochodzenia, a 21% było zdania, że Polska nie powinna przyjmować uchodźców¹⁸. W tym samym badaniu CBOS prawie połowa respondentów (46%) opowiedziała się za przyznawaniem statusu uchodźcy Ukraińcom z terenów zajętych wówczas przez prorosyjskich separatystów, starającym się o taką pomoc w Polsce, ale więcej niż jedna trzecia (36%) badanych była temu przeciwna¹⁹. Jednocześnie ponad połowa badanych (54%), którzy byli przeciwni przyznawaniu statusu uchodźcy Ukraińcom z terenów zajętych przez prorosyjskich separatystów twierdziło, że Polska generalnie powinna udzielać schronienia osobom uciekającym z krajów objętych konfliktami zbrojnymi. Jeszcze mniej przychylnie respondenci byli nastawieni do propozycji przyjęcia przez Polskę części uchodźców napływających do południowej Europy. Ponad 30% pytanych wówczas uważało, że powinniśmy czuć się zobowiązani do dzielenia się w ramach UE ciężarami związanymi z napływem uchodźców do Europy z Bliskiego Wschodu i Afryki, jednak aż 53% była temu przeciwna²⁰.

W sondażu „Stosunek do uchodźców w kontekście kryzysu imigracyjnego w Europie”, który CBOS przeprowadził w sierpniu 2015 r., znacząco wzrosła liczba respondentów przeciwnych przyjmowaniu uchodźców przez Polskę (wzrost z 21% do 38%), a odsetek tych, którzy wyrażali wolę przyjęcia uchodź-

¹⁵ S. Łodziński, *Migracyjna „panika moralna”? Polska opinia publiczna wobec udzielania pomocy uchodźcom w okresie maj–grudzień 2015*, [w:] J. Balicki, W. Necel (red.), *Kryzys migracyjny w Europie. Wyzwania etyczne, społeczno-kulturowe i etniczne*, Warszawa 2017, s. 156.

¹⁶ Tamże, s. 157.

¹⁷ *Polacy wobec problemu uchodźstwa*, Komunikat z badań CBOS nr 81/2015, https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2015/K_081_15.PDF (14.12.2022).

¹⁸ Tamże, s. 2.

¹⁹ *Polacy wobec problemu...*, s. 3–4.

²⁰ Tamże, s. 3.

ców z krajów objętych konfliktami zbrojnymi, przynajmniej na pewien czas wyniósł 56%²¹. W tym samym badaniu CBOS zapytał również ankietowanych o przybywających do Polski uchodźców z Ukrainy. Wśród badanych 50% było zdania, że Polska powinna ich przyjmować, 38% było temu przeciwnych, a 12% nie miało wyrobionej opinii na ten temat (o 6% mniej, niż w maju 2015 r., gdy zdania na ten temat nie miało 18% ankietowanych)²². Autorzy raportu CBOS zauważyli w nim, że Polacy częściej deklarowali przychylnie nastawienie do uchodźców z Ukrainy, niż tych spoza Europy.

Znaczne pogorszenie postaw wobec przybyszów napływających do Europy uwidoczniło się natomiast w badaniu CBOS przeprowadzonym w grudniu 2015 r., po zamachach terrorystycznych w Paryżu z 13 listopada 2015 r.²³ Od maja do grudnia 2015 r. liczba zdecydowanych przeciwników przyjmowania uchodźców z Bliskiego Wschodu i Afryki w Polsce wzrosła z 21 do 34%²⁴. Po raz kolejny nie zmienił się natomiast praktycznie stosunek Polaków do przyjmowania uchodźców z Ukrainy. W badaniu z grudnia 2015 r. 60% Polaków popierało udzielanie schronienia uchodźcom z Ukrainy, a co trzeci ankietowany (33%) sprzeciwiał się takim rozwiązaniom²⁵. Warto zauważyć, że przełom 2015 i 2016 r. był w kraju czasem zmiany politycznej, która przyniosła także zmianę strategii i kierunku polityki, również w przypadku nielegalnej imigracji oraz kwestii związanych z przyjmowaniem uchodźców²⁶.

W 2016 r. CBOS badał stosunek Polaków do uchodźców aż jedenastokrotnie. Analizując wyniki z tamtego okresu można zauważyć, że akceptacja dla przyjmowania uchodźców spadła prawie o połowę, z 72% (badanie z maja 2015 r.) do 39% (badanie luty 2016 r.)²⁷. Badania z 2017 r. potwierdziły sceptyczne nastawienie Polaków do relokacji uchodźców z Bliskiego Wschodu i Afryki^{28, 29}. Utrzymało się natomiast, a wręcz wzmocniło, pozytywne w większości nastawienie do przyjmowania przez nasz kraj mieszkańców wschodniej

²¹ *Stosunek do uchodźców w kontekście kryzysu migracyjnego w Europie*, Komunikat z badań nr 122/2015, https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2015/K_122_15.PDF (14.12.2022).

²² Tamże, s. 7.

²³ S. Łodziński, *Migracyjna „panika moralna”...*, s. 164.

²⁴ Tamże, s. 3.

²⁵ Tamże, s. 6.

²⁶ A. Bałamut, *Polska wobec kryzysu migracyjnego w Unii Europejskiej*, [w:] B. Molo (red.), *Migracja i uchodźstwo wyzwaniem dla bezpieczeństwa i współpracy międzynarodowej w XXI wieku*, Kraków 2018, s. 103.

²⁷ *Stosunek Polaków do przyjmowania uchodźców*, Komunikat z badań nr 24/2016, https://cbos.pl/SPISKOM.POL/2016/K_024_16.PDF (14.12.2022).

²⁸ *Stosunek do przyjmowania uchodźców*, Komunikat z badań nr 44/2017, https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2017/K_044_17.PDF (14.12.2022).

²⁹ *Stosunek Polaków do przyjmowania uchodźców*, Komunikat z badań nr 163/2017, https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2017/K_163_17.PDF (14.12.2022).

Ukrainy migrujących z terenów objętych działaniami zbrojnymi. Aprobowało je 61% respondentów, a 32% się temu sprzeciwiało³⁰.

Z kolei sondaż CBOS z kwietnia 2018 r. pokazał, że negatywne nastawienie do przyjmowania uchodźców z Bliskiego Wschodu i Afryki nieco spadło (sprzeciwiało się temu 60% badanych, a za było 29%)³¹. Nadal utrzymywało się natomiast duże poparcie dla przyjmowania Ukraińców (56% osób opowiadało się „za”, a 35% było „przeciw”)³².

Kolejne badania CBOS przeprowadził we wrześniu 2021 r. w związku z sytuacją na granicy polsko-białoruskiej i perspektywą napływu do UE migrantów np. z Afganistanu, niektórych krajów Bliskiego Wschodu i Afryki. Wówczas aprobatę dla przyjmowania przez Polskę uchodźców wyraziło 41% badanych, z czego 33% było zdania, że należy udzielać im schronienia jedynie do czasu, kiedy będą mogli wrócić do swojego kraju, a tylko 9% zgadzało się na ich osiedlanie się w Polsce. Natomiast prawie połowa (48%) była przeciwna przyjmowaniu uchodźców³³.

Tuż po wybuchu wojny w Ukrainie Polacy niemal jednomyślnie wyrażali w badaniach CBOS swój przychylny stosunek do przyjmowania przez nasz kraj uchodźców zza wschodniej granicy. W marcu 2022 r. za taką polityką opowiadało się 94% respondentów, a w kwietniu 2022 – 91%. Przeciwnego zdania było tylko 4% ankietowanych³⁴. W kolejnych miesiącach poparcie dla przyjmowania Ukraińców nieco spadało, ale wciąż pozostało na wysokim poziomie. W maju przyjmowanie uchodźców popierało 89% ankietowanych³⁵, w czerwcu 82%³⁶, na przełomie czerwca i lipca 84%³⁷, w sierpniu – 81%³⁸, we wrześniu – 79%³⁹,

³⁰ Tamże, s. 5.

³¹ *Stosunek Polaków i Czechów do przyjmowania uchodźców*, Komunikat z badań nr 87/2018, https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2018/K_087_18.PDF (14.12.2022).

³² Tamże, s. 6.

³³ *Opinia publiczna wobec uchodźców i sytuacji migrantów na granicy z Białorusią*, Komunikat z badań nr 111/2021, https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2021/K_111_21.PDF (15.12.2022).

³⁴ *Polacy wobec uchodźców z Ukrainy*, Komunikat z badań nr 62/2022, https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2022/K_062_22.PDF (12.12.2022).

³⁵ *Polacy wobec wojny na Ukrainie*, Komunikat z badań nr 73/2022, https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2022/K_073_22.PDF (12.12.2022).

³⁶ *Polacy w obliczu wojny na Ukrainie*, Komunikat z badań nr 86/2022, https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2022/K_086_22.PDF (12.12.2022).

³⁷ *Polacy wobec wojny na Ukrainie i ukraińskich uchodźców*, Komunikat z badań nr 101/2022, https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2022/K_101_22.PDF (13.12.2022).

³⁸ *Polacy o wojnie na Ukrainie i Rosjanach*, Komunikat z badań nr 114/2022, https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2022/K_114_22.PDF (13.12.2022).

³⁹ *Polacy o wojnie na Ukrainie*, Komunikat z badań nr 123/2022, https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2022/K_123_22.PDF (12.12.2022).

a w październiku 76%⁴⁰. Wzrastał jednak z miesiąca na miesiąc odsetek tych, którzy są przeciwni przyjmowaniu uciekających przed wojną Ukraińców: z 3% w maju do 17% w październiku.

Zastosowana metoda badawcza oraz charakterystyka respondentów

Omówione w artykule badania zostały przeprowadzone czterokrotnie. Pierwszy raz w dniu agresji Rosji na Ukrainę, tj. 24.02.2022. Wówczas jeszcze nie zakładano, że sondaż będzie miał charakter cykliczny i umożliwi pokazanie zmian opinii Polaków o przyjmowaniu migrantów przymusowych oraz tego, w jakim zakresie badani są gotowi pomagać osobom uciekającym przed wojną. Odtąd badania realizowane były systematycznie. Dotychczas zrealizowane zostały cztery edycje sondażu w dniach: 24.02.2022 – edycja I (N = 1000), 4.03.2022 – edycja II (N = 1653), 24.05.2022 – edycja III (N = 1783), 24.10.2022 – edycja IV (N = 1774). Wszystkie zostały przeprowadzone na próbie losowej za pomocą panelu badawczego techniką CAWI. Miały charakter badań trackingowych (*tracking poll*), które umożliwiają śledzenia zmian m.in. w opiniach społecznych. Tego typu sondaże stosowane są m.in. w badaniach preferencji politycznych.

Tabela 1. Struktura respondentów w kolejnych edycjach badania (w %)

		Edycja I	Edycja II	Edycja III	Edycja IV
Płeć	Kobieta	78,5	79,0	51,7	51,7
	Mężczyzna	21,5	21,0	48,3	48,3
Wiek	20 i mniej	10,2	12,2	7,2	8,1
	21–30 lat	37,3	34,6	31,0	29,0
	31–40 lat	26,0	26,2	28,3	28,9
	41–50 lat	13,7	14,4	18,6	19,4
	51–60 lat	7,9	8,1	8,9	8,9
	Powyżej 60 lat	4,9	4,5	6,1	5,8
Wykształcenie	Podstawowe	4,5	6,1	3,9	3,0
	Zawodowe	10,9	11,6	11,2	10,2
	Średnie	50,2	48,6	48,1	46,3
	Wyższe	34,4	33,7	36,8	40,6

Źródło: opracowanie na podstawie wyników badania „W obliczu agresji”.

⁴⁰ Polacy o wojnie na Ukrainie i zagrożeniu bronią jądrową, Komunikat z badań nr 136/2022, https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2022/K_136_22.PDF (14.12.2022).

Zgodnie z założeniem realizacji badań trackingowych, każdorazowo realizowano odrębny dobór próby. Minimalizuje to ryzyko znużenia/zirytowania respondentów odpowiadaniem na te same pytania. Ze względu na podejście metodologiczne struktura respondentów zmieniała się nieznacznie podczas realizacji kolejnych edycji badania, co zaprezentowano w tabeli 1. W czterech edycjach badania większość stanowiły kobiety, przy czym w pierwszej i drugiej edycji było ich znacznie więcej niż mężczyzn – około 79%, natomiast w edycji III i IV rozkład płci był już bardziej równomierny.

Wśród respondentów we wszystkich edycjach badania najliczniej reprezentowane były osoby w wieku 21–30 lat oraz 31–40 lat. Jeśli chodzi o wykształcenie, to najwięcej osób deklarowało wykształcenie średnie oraz wyższe.

Analiza wyników badań

Opinie wobec przyjmowania migrantów przymusowych z Ukrainy oraz zaangażowanie w pomoc

Z badań wynika, że od wybuchu wojny, tj. od 24.02.2022, do października 2022 r. zmieniała się akceptacja dla przyjmowania uchodźców z Ukrainy. Na początku konfliktu ponad 72% Polaków było temu przychylnych (badanie z dnia 24.02.2022), po dwóch tygodniach walk udział zwolenników przyjmowania migrantów przymusowych wyniósł 88% (badanie z dnia 4.03.2022), po 3 miesiącach wojny otwartość badanych była nieco niższa, bo 79% Polaków (badanie z dnia 24.05.2022) opowiedziało się za przyjmowaniem osób uciekających przed wojną. W październiku 2022 r. udział osób wyrażających zgodę na dawanie im schronienia był nieco niższy, wyniósł około 71%. Szczegółowy rozkład odpowiedzi przedstawiono w tabeli 2.

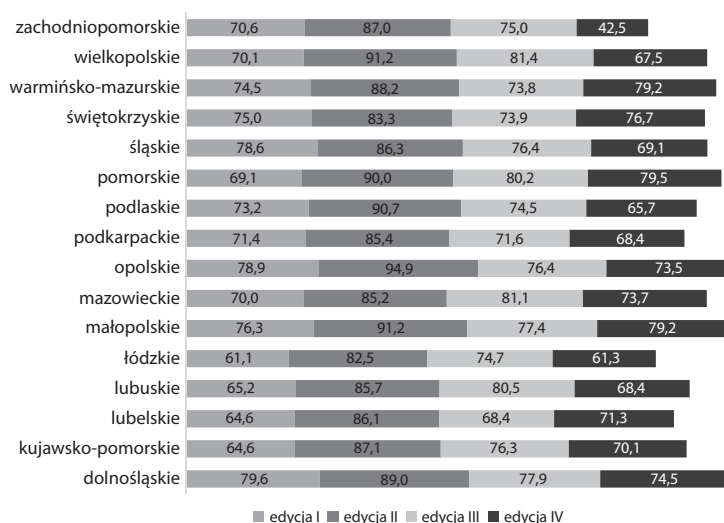
Tabela 2. Czy zgadzasz się, aby Polska przyjmowała migrantów przymusowych z Ukrainy [w %]

	I edycja	II edycja	III edycja	IV edycja
Zdecydowanie tak	29,7	46,8	32,9	24,7
Raczej tak	42,1	40,9	46,4	46,7
Nie mam zdania	13,0	5,6	6,3	7,8
Raczej nie	9,7	4,5	9,3	13,9
Zdecydowanie nie	5,5	2,2	5,1	6,8

Źródło: opracowanie na podstawie wyników badania „W obliczu agresji”.

Ciekawe są też dane dotyczące akceptacji dla przyjmowania migrantów wojennych z Ukrainy analizowane w podziale na województwa. Wynika z nich, że odsetek osób wyrażających zgodę na to, aby Polska dawała im schronienie, różnił się pomiędzy poszczególnymi regionami. W pierwszej edycji sondażu w badanej grupie największą otwartością na przyjmowanie osób uciekających przed wojną cechowali się mieszkańcy województw dolnośląskiego, opolskiego i śląskiego. Najmniej pozytywnych odpowiedzi było wśród respondentów z województw łódzkiego, lubelskiego i kujawsko-pomorskiego. W drugiej edycji badania najbardziej pozytywnie nastawieni okazali się być mieszkańcy województwa opolskiego (za przyjmowaniem migrantów wojennych było blisko 95% badanych), małopolskiego i wielkopolskiego. W maju największy odsetek osób wyrażających zgodę na przyjmowanie Ukraińców uciekających przed wojną był w województwach mazowieckim, wielkopolskim i lubuskim. W październikowym badaniu największy udział pozytywnych odpowiedzi był wśród respondentów z województw małopolskiego i warmińsko-mazurskiego. Największy spadek akceptacji dla przyjmowania migrantów przymusowych odnotowano w województwie zachodniopomorskim. W przypadku tych wyników należy podkreślić, że mają one jedynie charakter poglądowy, porównawczy i nie można ich uogólniać⁴¹.

Wykres 1. Odsetek osób wyrażających zgodę na to, aby Polska przyjmowała migrantów przymusowych z Ukrainy wg województw (w %)

Źródło: opracowanie na podstawie wyników badania „W obliczu agresji”.

⁴¹ Badania regionalne dotyczące postaw wobec migrantów/uchodźców dotyczą raczej okresu sprzed wybuchu wojny w Ukrainie np. K. Sydow, *Których imigrantów przyjmujemy? Społeczno-kulturowe aspekty konstruowania dyskursu samorządowego na temat wspólnoty lokalnej*, «LUD», Organ Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego 2022.

Badani deklaruwali, że włączyli się w pomoc migrantom przymusowym z Ukrainy. Pomoc ta miała różny charakter, W trakcie realizacji kolejnych edycji badania dostrzec można zmiany w zakresie jej świadczenia (szczegóły tabela 3). Największy odsetek badanych przekazał dary na rzecz migrantów wojennych (było to od ponad 30 do 45% odpowiedzi). Dość liczna grupa deklarowała także przekazanie wsparcia finansowego instytucjom zajmującym się niesieniem im pomocy. W pierwszej edycji taką pomoc wskazała 1/5 badanych, a w październiku ponad 1/3 respondentów. Warto także zauważyć, że świadczenie niektórych rodzajów pomocy zmniejszało się wraz z trwaniem konfliktu zbrojnego. W lutym ponad 23% badanych zamierzało oddać krew w ramach zbiórki dla Ukrainy, a w październiku odsetek osób deklarujących taką pomoc wyniósł 6,2%.

Tabela 3. W jaki sposób zamierzasz się zaangażować/angażujesz się w pomoc migrantom przymusowym z Ukrainy? (w %)

Wyszczególnienie	I edycja	II edycja	III edycja	IV edycja
Wyraziłam/em solidarność z narodem ukraińskim poprzez manifestację w mediach społecznościowych	26,5	31,2	15,6	23,0
Wyraziłam/em solidarność z narodem ukraińskim poprzez udział w protestach	13,6	7,6	7,4	8,4
Oddałam/em krew w ramach zbiórki krwi na rzecz Ukrainy	23,4	5,1	8,6	6,2
Przekazałam/em dary rzeczowe na rzecz uchodźców	39,0	45,2	33,8	45,4
Udzieliłam/em wsparcia finansowego organizacjom udzielającym pomocy	21,3	31,1	25,1	32,5
Mogę poświęcić swój czas/Poświęciłam/em swój czas osobiście wspierając uchodźców (np. w aklimatyzacji na terenie Polski, w znalezieniu mieszkania)	20,3	8,0	12,3	11,5
Kupiłam/em produkty, z których część dochodu przeznaczana jest na pomoc uchodźcom	bd	25,7	24,3	28,8
Kupiłam/em produkty/usługi oferowane/świadczone przez osoby z Ukrainy	19,3	7,9	19,2	13,1
Udzieliłam/em wsparcia duchowego (np. modlitwa)	33,6	25,5	17,1	14,5
Nie zamierzam/ nie zaangażowałam/em się osobiście w pomoc Ukrainie i Ukraińcom	16,8	16,3	14,6	23,1

bd – brak danych, w pierwszej edycji badania, która zrealizowana została w dniu wybuchu wojny to pytanie nie zostało zadane

Źródło: opracowanie na podstawie wyników badania „W obliczu agresji”.

Spadek udziału odpowiedzi widoczny jest także w przypadku odpowiedzi „Mogę poświęcić swój czas/Poświęciłam/em swój czas osobiście wspierając uchodźców (np. w aklimatyzacji na terenie Polski, w znalezieniu mieszkania)” z ponad 20% w lutym do 11,5% w październiku. Zdecydowanie, z ponad 33% w lutym do 14,5% w październiku, zmniejszył się udział osób deklarujących udzielenie wsparcia duchowego. Zmieniały się też deklaracje badanych dotyczące wspierania Ukrainy poprzez kupowanie usług lub produktów świadczonych/oferowanych przez Ukraińców. W okresie realizacji badania wzrósł natomiast odsetek tych, którzy deklarowali kupowanie produktów, z których dochód przeznaczony był na pomoc dla Ukrainy.

Nadzieje i obawy związane z obecnością migrantów wojennych z Ukrainy w Polsce

W omawianych badaniach dwukrotnie, tj. w maju i październiku 2022 r., pytano Polaków o nadzieje i obawy związane z obecnością migrantów przymusowych z Ukrainy w Polsce. Pomiędzy obiema turami badania nieco się one zmieniały.

Ponad 40% Polaków pytanych w maju o pozytywne aspekty obecności migrantów przymusowych z Ukrainy uważało, że pomagając osobom uciekającym przed wojną udowodniliśmy jako społeczeństwo, że potrafimy działać ponad podziałami (szczegóły tabela 4). W październiku tego zdania było nieco ponad 38% badanych. Nieco mniej Polaków w październiku uważało, że ich obecność to nauka tolerancji wobec innych narodowości (było to odpowiednio 40% odpowiedzi w maju i 37% w październiku). Blisko 40% badanych zarówno w maju, jak i w październiku, w migrantach wojennych widziało pracowników, którzy podejmą pracę w tych zawodach, w których brakuje chętnych Polaków. W obu edycjach badania ponad 1/3 respondentów jako pozytywny aspekt obecności ukraińskich migrantów przymusowych uważało to, że staniemy się społeczeństwem bardziej wielokulturowym. Pomiędzy obiema edycjami zmniejszył się natomiast udział osób, które uważają, że ich obecność poprawia wizerunek Polski na arenie międzynarodowej (z 30,5% w maju do 26,9% w październiku). Nieco zwiększył się natomiast udział osób, które nie widzą żadnych pozytywnych aspektów obecności migrantów wojennych w Polsce: z 15% w maju do 16,2% w październiku.

Tabela 4. Jakie widzisz pozytywne aspekty obecności ukraińskich migrantów przymusowych w Polsce, gdyby część z nich zdecydowała się pozostać w Polsce na stałe? (w %)

Wyszczególnienie	III edycja	IV edycja
Wzrost liczby ludności Polski	28,5	28,8
Pojawienie się dzieci, których w Polsce było coraz mniej	20,9	25,2
Zapełnienie luk na rynku pracy w zawodach, w których brakowało chętnych do pracy	39,1	39,2
Staniemy się społeczeństwem bardziej wielokulturowym	32,0	31,2
Udowodnienie, że Polacy potrafią działać ponad podziałami	40,4	38,7
Nauka tolerancji wobec innych narodowości	40,0	37,1
Zatrudnienie osób z Ukrainy na stanowiskach, na których nie było chętnych Polaków	33,6	32,2
Możliwość zdobycia nowych znajomości/przyjaźni	22,6	20,3
Wzmocnienie pozycji Polski w Unii Europejskiej	21,6	19,0
Większa liczba osób płacących podatki, które zasilają budżet państwa	23,5	25,2
Poprawa wizerunku Polski na arenie międzynarodowej	30,5	26,9
Żadne z powyższych	15,0	16,2

Źródło: opracowanie na podstawie wyników badania „W obliczu agresji”.

W maju ponad 46% Polaków bało się, że osoby uciekające przed wojną w Ukrainie będą miały pierwszeństwo np. w dostępie do przedszkoli i lekarzy, a w październiku udział ten zwiększył się do 48%. Obawy związane ze wzrostem cen najmu mieszkań oraz o spadek dostępności mieszkań utrzymały się na porównywalnym poziomie. Podczas majowej edycji blisko 42% Polaków niepokoiło się, że obecność uchodźców z Ukrainy spowoduje zmniejszenie się liczby ofert pracy. Szerzej tabela 5.

W październiku respondenci bali się niekorzystnych zmian na rynku pracy mniej, bo na ten aspekt wskazało 39,5% badanych. Zmniejszył się też udział osób obawiających się zatrzymania wzrostu wynagrodzeń, z 35,4% w maju do 29,6% w październiku. Ale zwiększył odsetek tych, którym nie podoba się, że świadczenia socjalne dla osób z Ukrainy finansowane są z podatków pracujących Polaków.

Tabela 5. Jakie są Twoje największe obawy w związku z napływem ukraińskich migrantów przymusowych do Polski? (w %)

Wyszczególnienie	III edycja	IV edycja
Pierwszeństwo osób z Ukrainy do usług i placówek publicznych np. do lekarzy, przedszkoli	46,4	48,0
Brak miejsc w żłobkach/przedszkolach	31,4	34,5
Zbyt tłoczne klasy w szkołach	23,3	30,3
Obniżenie poziomu nauczania w związku z obecnością uczniów z Ukrainy, wynikające z tego, że nauczyciel będzie musiał poświęcić im czas	21,1	26,5
Zmniejszenie się liczby ofert pracy	41,8	39,5
Zatrzymanie wzrostu wynagrodzeń	35,4	29,6
Spadek dostępności mieszkań na wynajem	37,1	37,9
Wzrost cen najmu mieszkań	45,1	44,6
Zmniejszenie się pomocy socjalnej dla Polaków spowodowane koniecznością dzielenia wsparcia także dla uchodźców	27,7	25,1
Świadczenia socjalne dla osób z Ukrainy finansowane z podatków pracujących Polaków	31,9	34,0
Wzrost niepokojów społecznych	23,7	25,7
Tworzenie się podziałów w społeczeństwie na Polaków i Ukraińców	26,7	28,1
Przekazywanie dla osób z Ukrainy rządowych funduszy	23,8	24,0
Zakrywanie polityki gospodarczej działaniami na rzecz uchodźców przez polskich polityków	26,8	23,4
Szybciej wyprzedające się produkty (np. promocyjne) w sklepach	13,3	13,1
Żadne z powyższych	10,4	9,7

Źródło: opracowanie na podstawie wyników badania „W obliczu agresji”.

Wnioski

Cztery edycje badania pokazały bardzo wysoką akceptację dla przyjmowania migrantów przymusowych z Ukrainy. Pomimo tego, że pomiędzy poszczególnymi turami nieco się zmniejszyła, to udział pozytywnych opinii jest

bardzo wysoki. Potwierdzają to nie tylko badania omówione w artykule, ale także inne dotychczas przeprowadzone⁴². Odpowiadając na pierwsze pytanie można wskazać pewne, ale jednak relatywnie nieznacznie zmiany w opiniach Polaków wobec przyjmowania migrantów wojennych. Niewykluczone, że także duży poziom akceptacji dla nich, w przeciwieństwie do uchodźców pochodzących z innych krajów⁴³, można tłumaczyć korzystając z teorii kontaktu społecznego (*theories of social contact*). Teoria ta głosi, że częstsze spotkania z grupą zewnętrzną, jaką są cudzoziemcy, skutkują większą otwartością na imigrację (przy czym postawy te zależą też od kraju pochodzenia migranta, na co wskazują badania). Teoria kontaktów społecznych zakłada, że jeśli wyższy odsetek miejscowej ludności ma wiedzę o obcokrajowcach opartą na doświadczeniu, a więc nie jest ona jedynie teoretyczna, ale raczej bezpośrednio uzyskana ze spotkań z cudzoziemcami lub za pośrednictwem instytucji społecznych, to postawy społeczeństwa przyjmującego są bardziej pozytywne. W rezultacie wiedza o imigrantach jest głębsza i niestereotypowa. Dostrzeżono, że bazowanie na wiedzy teoretycznej, nieopartej na doświadczeniu, powoduje stereotypy i konflikty społeczne⁴⁴. Teoria kontaktów społecznych zakłada, że częstsze spotkania z imigrantami stymulują otwartość na imigrację i powodują rzadsze konflikty. Przy czym chodzi o kontakt, który ma charakter realny, a nie jest jedynie oparty na wyobrażeniach, prowadzi do spadku uprzedzeń⁴⁵. W efekcie jest bardzo skutecznym narzędziem promowania pozytywnych postaw i pomaga zmniejszyć uprzedzenia.

Ta otwartość na osoby pochodzące z Ukrainy może właśnie wynikać z tego, że już wcześniej, ze względu na ich liczną obecność na polskim rynku pracy, Polacy mieli z nimi kontakt, wielu ma ukraińskich znajomych, kolegów/koleżanki w pracy, a to w sposób zdecydowany zmniejsza obawy. Potwierdzają to badania CBOS cytowane w niniejszym artykule. Sprzyjającym pozytywnym opiniom może być też kilka innych czynników: bliskość geograficzna i kulturowa, wspólnota losu (Rosja stanowi zagrożenie dla sąsiadów), obawa przed potencjalną inwazją Rosji na Polskę. Być może na ten pozytywny wizerunek

⁴² P. Downarowicz, A. Wydra, *Zaangażowanie Polaków w aktywną pomoc uchodźcom z Ukrainy*, COPOCS Research Brief 1, Warszawa 2002.

⁴³ M. Babińska, M. Bilewicz, P. Górka, S. Toruńczyk-Ruiz, M. Wypich, *Polacy wobec Ukraińców: Wyniki badań sondażowych zrealizowanych po inwazji rosyjskiej na Ukrainę w 2022 roku*, «Nauka» 2022, nr 4, s. 54.

⁴⁴ A. Mikalauskienė, D. Streimikiene, E. Mazutaityte-Cepanoniene, *Employers' Openness to Labour Immigrants*, «Economics & Sociology» 2017, no. 10(3), s. 25–45.

⁴⁵ M. Bilewicz, *Kiedy kontakt osłabia uprzedzenia? Kategoryzacje społeczne i temporalne jako warunki skuteczności kontaktu międzygrupowego*, «Psychologia Społeczna» 2006, nr 1(2), s. 164–175.

uchodźcy z Ukrainy może wpływać też to, że są to kobiety z dziećmi, chociaż warto byłoby pogłębić te analizy⁴⁶.

Odpowiadając na drugie pytanie postawione we wprowadzeniu warto dostrzec, że badania pokazały różnice w poziomie pozytywnych opinii dotyczących przyjmowania migrantów przymusowych, jakie pojawiły się pomiędzy respondentami mieszkającymi w różnych województwach. Wprawdzie wyniki te mają jedynie charakter poglądowy, porównawczy i nie można ich uogólniać, ale pokazują, że opinie dotyczące przyjmowania migrantów wojennych z Ukrainy mogą się różnić pomiędzy regionami. To może być istotna informacja wskazująca, gdzie mogą pojawić się niepokoje społecznie związane z ich napływem.

Badania pokazały, że Polacy mają także obawy związane z obecnością osób uciekających przed wojną. Wskazywano przede wszystkim na pojawienie się nierówności społecznych, tj. pierwszeństwo obywateli Ukrainy w dostępie do lekarza, miejsca w przedszkolu, finansowania z podatków Polaków świadczeń dla uchodźców – co stanowi odpowiedź na trzecie pytanie badawcze. Obawy te niekoniecznie poparte są faktami, niemniej jednak funkcjonują w społecznej świadomości, co długookresowo może rodzić napięcia. Te wyniki warto odnieść do teorii konfliktu grupowego (*theories of group conflict*). Zgodnie z nią, otwartość na imigrację jest związana z poziomem postrzegania zagrożeń ekonomicznych i kulturowych wynikających z napływu cudzoziemców. Można więc powiedzieć, że negatywny stosunek do imigrantów to defensywna reakcja na rosnącą konkurencję⁴⁷. Według tej teorii, otwartość na imigrację jest bezpośrednio związana z poziomem zagrożeń ekonomicznych (realistycznych) i kulturowych (symbolicznych) wynikających z obecności cudzoziemców⁴⁸. Negatywne nastawienie jest wyrazem obrony przed konkurencją między różnymi grupami społeczeństwa. Kiedy wzrasta konkurencja, powstaje zagrożenie dostępności towarów/usług⁴⁹. W przypadku obecności uchodźców z Ukrainy mogą pojawić się konflikty wynikające z zagrożeń ekonomicznych i pogorszenia się koniunktury gospodarczej w kraju. Warto o tym pamiętać, analizując niniejsze wyniki badań postaw wobec uchodźców, które realizowane były w czasie relatywnie stabilnej (pomimo rosnącej inflacji) sytuacji w gospodarce.

⁴⁶ Na granicy polsko białoruskiej także przebywały kobiety z dziećmi, jednak poziom empatii wobec nich był w polskim społeczeństwie niższy.

⁴⁷ A.M. Ceobanu, X. Escandell, *Comparative analyses of public attitudes toward immigrants and immigration using multinational survey data: A review of theories and research*, «Annual Review of Sociology» 2010, no. 36, s. 309–328.

⁴⁸ A. Mikalauskiene, D. Streimikiene, E. Mazutaityte-Cepanoniene, *Employers'...*

⁴⁹ C. Ward, A.-M. Masgoret, *Attitudes toward immigrants, immigration, and multiculturalism in New Zealand: A social psychological analysis*, «International Migration Review» 2008, no. 42(1), s. 227–248.

Badania przeprowadzone w Stanach Zjednoczonych pokazują, że w postrzeganiu imigrantów ważna jest też informacja. Dowiodły, że osoby zdające sobie sprawę, iż imigranci przestrzegają prawa, pracują i biegle posługują się językiem kraju imigracji, są pozytywniej do nich nastawione. Przekazywanie informacji dotyczących cudzoziemców poprawia postrzeganie imigrantów⁵⁰.

Podsumowanie

Opinie społeczne są istotnym czynnikiem mogącym mieć wpływ na procesy decyzyjne w państwie, aczkolwiek postawy i preferencje ludzi w odniesieniu do imigrantów i uchodźców nie są stabilne, w tym sensie, że nie są spójne w czasie⁵¹. Z jednej strony pozytywne opinie społeczeństwa, akceptujące pewne sytuacje, w tym przypadku napływ migrantów wojennych z Ukrainy, dają sygnał dla szeroko rozumianych decydentów co do słuszności podjętych decyzji (w tym przypadku otwarcia granic dla osób uciekających przed wojną w Ukrainie). Z drugiej strony, wysoka akceptacja dla ich przyjmowania może także wynikać z dotychczasowej pozytywnej wobec tej grupy narracji polskiego rządu. W przypadku uchodźców pochodzących z innych państw, tak pozytywnych opinii dla ich przyjmowania w Polsce nie ma, ale też i postawa rządzących jest wobec nich zupełnie inna (np. budowa zapory na granicy polsko-białoruskiej, pushbacki i przedstawianie tej grupy migrantów jako zagrożenia)⁵².

Retoryka władz w stosunku do migrantów wojennych z Ukrainy jest jednoznacznie pozytywna. Gdyby uległa zmianie, to mogłoby to uruchomić negatywne opinie wobec nich. W tym procesie ważna jest także rola mediów, także mediów społecznościowych. Jeśli wzrośnie liczba negatywnych informacji w mediach i niepozytywnych wypowiedzi polityków, to postawy Polaków mogą ulec zmianie. Ważną rolę odgrywają też samorządy⁵³.

Badania pokazały, że dla budowania dobrych relacji ważne jest też informowanie społeczeństwa w zakresie środków finansowych dla uchodźców i ich wysokości. To także może być istotne ustalenie dla tworzenia polityki

⁵⁰ A. Grigorieff, C. Roth, D. Ubfal, *Does information change attitudes towards immigrants? representative evidence from survey experiments. Representative Evidence from Survey Experiments* (March 10, 2018). IZA Discussion Papers, no. 10419.

⁵¹ M. Ruhs, *Who cares what the people think? Public attitudes and refugee protection in Europe*, «Politics, Philosophy & Economics» 2022, 1470594X221085701.

⁵² *Opinia publiczna wobec...*, s. 1.

⁵³ K. Homel, K. Łukasiewicz, M. Nowosielski, M. Pachocka, K. Podgórska, D. Wach, A. Winiarska, *Foreigners – Varsovians. An overview of actors, actions, and challenges in the Warsaw integration landscape*, CMR Spotlight 2023, no. 1(47).

integracyjnej, w której niezbędne jest zawarcie działań informacyjnych związanych z wpływem imigrantów na gospodarkę. Ponad 57% Polaków chce, aby partycypowali w kosztach swojego utrzymania⁵⁴. Ważne jest też stworzenie przestrzeni do spotkań, bo uchodźcy nie mogą być izolowani oraz pokazanie skąd przyjechali i jak obecnie wyglądają ich rodzinne miejscowości. To pozwoliłoby lepiej zobrazować, że dla wielu uchodźców migracja nie była wyborem, tylko koniecznością.

Ograniczeniem badań omówionych w artykule, szczególnie tych pokazujących opinie mieszkańców poszczególnych województw odnoszących się do przyjmowania uchodźców, jest brak możliwości ich uogólniania. Jednak pomimo tego, wyniki są warte uwagi, bo dają porównanie różnic jakie występują pomiędzy regionami. Pokazują, że nastroje wobec uchodźców mogą być odmienne w różnych częściach Polski.

Wskazując kierunki dalszych badań warto poszerzyć analizy o część jakościową, aby uzyskać pełniejszy obraz nie tylko opinii, ale postaw Polaków wobec uchodźców z Ukrainy, w tym w szczególności odnoszących się do obaw. Chodzi przede wszystkim o uniknięcie ewentualnych napięć pomiędzy społecznością polską a ukraińską. Mogą się one pojawić w sytuacji pogorszenia się koniunktury gospodarczej czy sytuacji na rynku pracy, ponieważ czynniki ekonomiczne są bardzo istotnymi determinantami wpływającymi na postawy wobec cudzoziemców⁵⁵. Wówczas może się to przełożyć na opinie o migrantach. Konieczne jest także zwrócenie uwagi, aby pomoc systemowa była udzielana tak, by nie ignorować potrzeb polskiego społeczeństwa.

Bibliografia

- Andrejuk K., *Postawy wobec imigrantów w świetle wyników Europejskiego Sondażu Społecznego 2014–2015. Polska na tle Europy*, Working Paper, 2/2015. Warszawa.
- Babińska M., Bilewicz M., Górka P., Toruńczyk-Ruiz S., Wypich M., *Polacy wobec Ukraińców: Wyniki badań sondażowych zrealizowanych po inwazji rosyjskiej na Ukrainę w 2022 roku*, «Nauka» 2022, nr 4.
- Bałamut A., *Polska wobec kryzysu migracyjnego w Unii Europejskiej*, [w:] B. Molo (red.), *Migracja i uchodźstwo wyzwaniem dla bezpieczeństwa i współpracy międzynarodowej w XXI wieku*, Kraków 2018.
- Baszczak Ł., Kielczewska A., Kukułowicz P., Wincewicz A., Zyzik R., *Pomoc polskiego społeczeństwa dla uchodźców z Ukrainy*, Polski Instytut Ekonomiczny, Warszawa 2022.

⁵⁴ *Badanie IBRiS dla Rzeczypospolitej*, <https://www.rp.pl/spoleczenstwo/art37484871-sondaz-polacy-chca-by-uchodzcy-wojenni-partycypowali-w-kosztach-zycia> (16.12.2022).

⁵⁵ G. Facchini, A.-M. Mayda, *From individual attitudes towards migrants to migration policy outcomes: Theory and evidence*, «Economic Policy» 2008, no. 23(56), s. 652–713.

- Bilewicz M., *Kiedy kontakt osłabia uprzedzenia? Kategoryzacje społeczne i temporalne jako warunki skuteczności kontaktu międzygrupowego*, «Psychologia Społeczna» 2006, nr 1(2).
- Ceobanu A.M., Escandell X., *Comparative analyses of public attitudes toward immigrants and immigration using multinational survey data: A review of theories and research*, «Annual Review of Sociology» 2010, no. 36.
- Downarowicz P., Wydra A., *Zaangażowanie Polaków w aktywną pomoc uchodźcom z Ukrainy*, COPOCS Research Brief 1. Warsaw 2022.
- Duszczyk M., Kaczmarczyk P., *War and migration: the recent influx from Ukraine into Poland and possible scenarios for the future*, CMR Spotlight 2022, no. 4(39).
- Facchini G., Mayda A.M., *From individual attitudes towards migrants to migration policy outcomes: Theory and evidence*, «Economic Policy» 2008, no. 23(56).
- Grigorieff A., Roth C., Ubfal D., *Does information change attitudes towards immigrants? representative evidence from survey experiments. Representative Evidence from Survey Experiments*, March 10, 2018. IZA Discussion Papers, no. 10419.
- Głowiak K., *Stosunek Polaków do przyjmowania uchodźców przed i w warunkach europejskiego kryzysu migracyjnego*, «Historia i Polityka» 2021, nr 35(42).
- Hartley L., Pedersen A., *Asylum seekers: How attributions and emotion affect Australians' views on mandatory detention of "the other"*, «Australian Journal of Psychology» 2007, no. 59(3).
- Homel K., Łukasiewicz K., Nowosielski M., Pachocka M., Podgórska K., Wach D., Winiarska A., *Foreigners -Varsovians. An overview of actors, actions, and challenges in the Warsaw integration landscape*, CMR Spotlight 2023, no. 1(47).
- Lynn N., Lea S., *A phantom menace and the new Apartheid': the social construction of asylum-seekers in the United Kingdom*, «Discourse & Society» 2003, no. 14(4).
- Łodziński S., *Migracyjna „panika moralna”? Polska opinia publiczna wobec udzielania pomocy uchodźcom w okresie maj–grudzień 2015*, [w:] J. Balicki, W. Necel (red.), *Kryzys migracyjny w Europie. Wyzwania etyczne, społeczno-kulturowe i etniczne*, Warszawa 2017.
- Mikalauskiene A., Streimikiene D., Mazutaityte-Cepanoniene E., *Employers' Openness to Labour Immigrants*, «Economics & Sociology» 2017, no. 10(3).
- Pedersen A., Watt S., Hanser S., *The role of false beliefs in the community's and the federal government's attitudes toward Australian asylum seekers*, «Australian Journal of Social Issues» 2006, no. 41(1).
- Ruhs M., *Who cares what the people think? Public attitudes and refugee protection in Europe*, «Politics, Philosophy & Economics» 2022, 1470594X221085701.
- Solga B., Kubiciel-Lodzińska S., Maj J., *Raport z realizacji badania pn. Postawy mieszkańców województwa opolskiego wobec cudzoziemców*, Opole 2021.
- Staniszewski R., *Public perception of refugees from Ukraine, migrants and actions taken by the government of Mateusz Morawiecki*, 2022, 10.13140/RG.2.2.15314.63689.
- Sydow K., *Których imigrantów przyjmimy? Społeczno-kulturowe aspekty konstruowania dyskursu samorządowego na temat wspólnoty lokalnej*, «LUD», Organ Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego 2022.
- Ward C., Masgoret A.-M., *Attitudes toward immigrants, immigration, and multiculturalism in New Zealand: A social psychological analysis*, «International Migration Review» 2008, no. 42(1).